

מ

מסכת ברכות פרק א

א,א מאימתי קורין את שמע בערבין: משעה שהכוהנים נכנסין לאכול בתרומתן, עד סוף האשמורת הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרין, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר.

א,ב מעשה שבאו בניו מבית המשתה, ואמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להם, אם לא עלה עמוד השחר, מותרין אתם לקרות.

א,ג ולא זו בלבד, אלא כל שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר; כל הנאכלים ליום אחד, מצותן עד שיעלה עמוד השחר.

א,ד אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות--אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

א,ה [ב] מאימתי קורין את שמע בשחרים: משיכיר בין תכלת ללבן; רבי אליעזר אומר, בין תכלת לכרתן. עד הנץ החמה; רבי יהושוע אומר, עד שלוש שעות, שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלוש שעות. הקורא מכאן ואילך, לא הפסיד, כאדם שהוא קורא בתורה.

א,ו [ג] בית שמאי אומרין, בערב כל אדם יטו ויקרו, ובבוקר יעמודו, שנאמר "בשוכבך ובקומך" (דברים ו, ז; דברים יא, ט). בית הלל אומרין, כל אדם קורין כדרכו, שנאמר "ובלכתך בדרך" (שם). אם כן, למה נאמר "בשוכבך ובקומך"--אלא בשעה שדרך בני אדם שוכבין, ובשעה שדרך בני אדם עומדין.

א,ז אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך, והטיתי לקרות כדברי בית שמאי, וסיכנתי בעצמי מפני הלסטין. אמרו לו, כדאי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל.

א,ח [ד] בשחר מברך שתיים לפנייה ואחת לאחריה; ובערב מברך שתיים לפנייה ושתיים לאחריה, אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר; לקצר, אינו רשאי להאריך. לחתום, אינו רשאי שלא לחתום; ושלא לחתום, אינו רשאי לחתום.

א,ט [ה] מזכירין יציאת מצריים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצריים בלילות, עד שדרשה בן זומא: שנאמר "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצריים, כול ימי חיידך" (דברים טז, ג)--"ימי חיידך", הימים; "כול ימי חיידך", הלילות. וחכמים אומרין, "ימי חיידך", העולם הזה; "כול ימי חיידך", להביא את ימות המשיח.

ב

מסכת שבת פרק כא

כא,א נוטל אדם את בנו והאבן בידו, כלכלה והאבן בתוכה. ומטלטלין תרומה טהורה, עם הטמאה ועם החולין. רבי יהודה אומר, אף מעלין את המדומע באחד ומאה.

כא,ב האבן שעל פי החבית--מטה על צידה, והיא נופלת. הייתה בין החבייות--מגביהה, ומטה על צידה, והיא נופלת. מעות שעל הכר--נוער את הכר, והן נופלות. אם הייתה עליו לשלשת, מקנחה בסמרטוט; הייתה על של עור--נותנין עליה מים, עד שתכלה.

כא,ג בית הלל אומרין, מעבירין מעל השולחן קליפין ועצמות; בית שמאי אומרין, מסלק את הטבלה כולה ונוערה. מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית, ושיער של אפונין ושל עדשים, מפני שהוא מאכל בהמה. ספוג--אם יש לו עור בית אחיזה, מקנחין בו; ואם לאו, אין מקנחין בו. וחכמים אומרים, בין כך ובין כך, ניטל בשבת.

ח

מסכת שבת פרק כב

כב,א חבית שנשברה--מצילין ממנה, מזון שלוש סעודות, ואומר לאחרים, בואו והצילו לכם: ובלבד שלא יספוג. אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין; יצאו מעצמן, אסורין. רבי יהודה אומר, אם לאוכלין, היוצא מהן מותר; ואם למשקין, היוצא מהן אסור. חלות דבש שריסקן מערב שבת--יצאו מעצמן, אסורין; רבי אלעזר מתיר.

כב,ב כל שבא בחמין מלפני השבת, שורין אותו בחמין בשבת; וכל שלא בא בחמין מלפני השבת, מדיחין אותו בחמין בשבת--חוץ מן המליח הישן וקולייס האספנו, שהדחתן היא גמר מלאכתן.

כב,ג שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתכוון לעשותה כלי. אין נוקבין מגופה של חבית, דברי רבי יהודה; ורבי יוסי מתיר. לא ייקבנה מצידה. אם הייתה נקובה--לא ייתן עליה שעווה, מפני שהוא ממרח; אמר רבי יהודה, מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב; ואמר, חושש אני לו מחטאת.

כב,ד נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור, ואת המים היפים ברעים בשביל שייצנו, ואת הצונן בחמה בשביל שייחמו. מי שנשרו כליו בדרך, מהלך בהן ואינו חושש; הגיע לחצר החיצונה--שוטחן בחמה, אבל לא כנגד העם.

כב,ה הרוחץ במערה או במי טבריה--מסתפג אפילו בעשר לונטייות, ולא יביאם בידו; אבל עשרה בני אדם מסתפגין בלונטית אחת, פניהם ידיהם ורגליהם, ומביאין אותה בידם.

כבו סכין ומתמשין, אבל לא מתעמלין ולא מתגרדין. אין יורדין בפילומה, ואין עושין אפיקטפיון בשבת. אין מעצבין את הקטן, ואין מחזירין את השבר. מי שנפרקה ידו או רגלו, לא יטרפס בצונן; אבל רוחץ כדרכו, ואם נתרפא, נתרפא.

מ

מסכת ברכות פרק ג

גא מי שמתו מוטל לפניו, פטור מקרית שמע ומן התפילין. נושאי המיטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן, את שלפני המיטה ואת שלאחר המיטה--את שלמיטה צורך בהן, פטורין; ואת שאין למיטה צורך בהן, חייבין. אלו ואלו פטורין מן התפילה.

גב קברו את המת וחזרו--אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה, יתחילו; ואם לאו, לא יתחילו. העומדין בשורה--הפנימיין פטורין, והחיצוניים חייבין.

גג נשים ועבדים וקטנים--פטורין מקרית שמע ומן התפילין, וחייבין בתפילה ובמזוזה ובברכת המזון.

גד בעל קרי מהרהר בליבו ואינו מברך, לא לפניה ולא לאחריה; ועל המזון מברך לאחוריו, ואינו מברך לפניו. רבי יהודה אומר, מברך לפניהם ולאחריהם.

גה היה עומד בתפילה, ונזכר שהוא בעל קרי--לא יפסיק, אלא יקצר. ירד לטבול--אם יכול לעלות ולהתכסות ולקריות עד שלא תנץ החמה, יעלה ויתכסה ויקרא; ואם לאו, יתכסה במים ויקרא. אבל לא יתכסה לא במים הרעים, ולא במי המשרה, עד שיטיל לתוכן מים. וכמה ירחיק מהן ומן הצואה, ארבע אמות.

גו זב שראה קרי, ונידה שפלטה שכבת זרע, והמשמשת שראת נידה--צריכין טבילה. רבי יהודה פוטר.

מ

מסכת אבות פרק א

א,א משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושוע, ויהושוע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. והן אמרו שלושה דברים: היו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סייג לתורה.

א,ב שמעון הצדיק היה משיירי אנשי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלושה דברים העולם עומד--על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות החסדים.

א,ג אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב, על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב, על מנת שלא לקבל פרס; ויהי מורא שמיים עליכם.

א,ד יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים קיבלו ממנו. יוסי בן יעזר איש צרידה אומר, יהי ביתך בית ועד לחכמים; והוי מתאבק בעפר רגליהם, ושותה בצמא את דבריהם.

א,ה יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרווחה, ויהיו עניים בני ביתך. ואל תרבה שיחה עם האישה--באשתו אמרו, קל וחומר באשת חברו; מכאן אמרו חכמים, כל המרבה שיחה עם האישה--גורם רעה לעצמו, ובטיל מדברי תורה, וסופו יירש גיהינם.

א,ו יהושוע בן פרחיה וניתאי הארבלי קיבלו מהם. יהושוע בן פרחיה אומר, עשה לך רב, וקנה לך חבר; והוי דן את כל האדם לכף זכות.

א,ז ניתאי הארבלי אומר, הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע; ואל תתיאש מן הפורענות.

א,ח יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קיבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר, אל תעש עצמך כעורכי הדיינים. וכשיהיו בעלי הדין עומדין לפניך, יהיו בעיניך כרשעים; וכשנפטרים מלפניך, יהיו בעיניך כזכאים, שקיבלו עליהן את הדין.

א,ט שמעון בן שטח אומר, הוי מרבה לחקור את העדים; והוי זהיר בדבריך, שמא מתוכן ילמדו לשקר.

א,י שמעיה ואבטליון קיבלו מהם. שמעיה אומר, אהוב את המלאכה, ושנוא את הרבנות; ואל תתוודע לרשות.

א,יא אבטליון אומר, חכמים, היזהרו בדבריכם--שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום המים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמיים מתחלל.

א,יב הלל ושמאי קיבלו מהם. הלל אומר, הוי כתלמידיו של אהרון--אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. [יג] הוא היה אומר, נגד שמא אבד שמא, דילא מוסיף יסוף, ודילא יליף קטלא חייב, ודישתמש בתגא חלף.

א,יג [יד] הוא היה אומר, אם אין אני לי, מי לי; וכשאני לעצמי, מה אני; ואם לא עכשיו, אימתיי.

א,יד [טו] שמאי אומר, עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה הרבה; והוי מקביל את כל האדם, בסבר פנים יפות.

א,טו [טז] רבן גמליאל אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק; ואל תרבה לעשר אומדות.

א,טז [יז] שמעון בנו אומר, כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה; ולא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה; וכל המרבה דברים, מביא חטא.

א,יז [יח] רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלושה דברים העולם קיים--על הדין, ועל האמת, ועל השלום.

ע

מסכת פסחים פרק י

י,א ערב פסחים סמוך למנחה, לא יאכל אדם עד שתחשך. אפילו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב; לא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין, ואפילו מן התמחוי.

י,ב מזגו לו כוס ראשון--בית שמאי אומרין, מברך על היום, ואחר כך מברך על היין; בית הלל אומרין, מברך על היין, ואחר כך מברך על היום.

י,ג הביאו לפניו, מטבל בחזרת עד שהוא מגיע לפרפרת ולפת. הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת, אף על פי שאין חרוסת מצוה; רבי אלעזר ברבי צדוק אומר, מצוה. ובמקדש, מביאין לפניו גופו של פסח.

י,ד מזגו לו כוס שני, וכאן הבן שואל. אם אין דעת בבן--אביו מלמדו, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות: שבכל הלילות, אין אנו מטבלין אפילו פעם אחת; והלילה הזה, שתי פעמים. שבכל הלילות, אנו אוכלין חמץ ומצה; והלילה הזה, כולו מצה. שבכל הלילות, אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל; והלילה הזה, כולו צלי. לפי דעתו של בן, אביו מלמדו. מתחיל בגנות, ומסיים בשבח; ודורש מ"ארמי אובד אבי" (דברים כו,ה), עד שהוא גומר את כל הפרשה.

י,ה רבן גמליאל אומר, כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו; ואלו הן--פסח, מצה, ומרורים. פסח, על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצריים; מרורים, על שם שמיררו המצריים את חיי אבותינו במצריים; מצה, על שם שנגאלו. בכל דור ודור, חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצריים; לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל לנצח למי שעשה לנו את כל הניסים האלו, והוציאנו מעבדות לחירות. ונאמר לפניו, הללו יה.

י,ו עד איכן הוא אומר--בית שמאי אומרין, עד "אם הבנים, שמחה" (תהילים קיג, ט); בית הלל אומרין, עד "חלמיש, למעיינו מים" (תהילים קיד, ח). וחותרם בגאולה. רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצריים, והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרור; ואינו חותרם. רבי עקיבה מוסיף, כן ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו יגיענו לרגלים ולמועדים אחרים הבאים לקראתנו בשלום, שמחים בבניין עירך וששים בעבודתך, לאכול מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לשמך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו; ברוך אתה ה', גאל ישראל.

י,ז מזגו לו כוס שלישי, בירך על מזונו; רביעי, גומר עליו את הלל ואומר עליו ברכת השיר. בין הכוסות האלו--אם רצה לשתות, ישתה; בין שלישי לרביעי, לא ישתה.

י,ח אין מפטירין לאחר הפסח אפיקומון. ישנו מקצתן, יאכלו; וכולן, לא יאכלו. רבי יוסי אומר, נתנמנו, יאכלו; נרדמו, לא יאכלו.

י,ט הפסח אחר חצות, מטמא את הידיים; הפיגול והנותר, מטמאין את הידיים. בירך ברכת הפסח, פטר את של זבח; ושל זבח, לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבה אומר, לא זו פוטרת את זו, ולא זו פוטרת את זו.

ב

מסכת סנהדרין פרק ו

ו,א נגמר הדין, מוציאין אותו לסקלו; ובית הסקילה היה חוץ לבית דין, שנאמר "הוצא את המקלל, אל מחוץ למחנה" (ויקרא כד, יד). אחד עומד על פתח בית דין, והסודרין בידו, והסוס רחוק הימנו, כדי שיהא רואהו. אמר אחד יש לי ללמד עליו זכות--הלה מניף בסודרין, והסוס רץ ומעמידו. אפילו אמר יש לי ללמד לעצמי זכות--מחזירין אותו, אפילו ארבעה וחמישה פעמים: ובלבד, שיהא ממש בדבריו. אם מצאו לו זכות, פטרוהו; ואם לאו, יוצא להיסקל. והכרוז יוצא לפניו, איש פלוני בן איש פלוני יוצא להיסקל על שעבר עבירה פלונית, ופלוני ופלוני עדיו; כל מי שהוא יודע לו זכות, יבוא וילמד.

ו,ב רחוק מבית הסקילה עשר אמות, אומרין לו התוודה--שכן דרך כל המומתים מתוודים: שכל המתוודה, יש לו חלק לעולם הבא; שכן מצינו בעכנ, שאמר לו יהושוע "בני שים נא כבוד לה' אלוהי ישראל... ויען עכן... ויאמר: אומנה...". (יהושוע

ז, יט-כ). ומניין שכיפר לו וידוייו, שנאמר "ויאמר יהושוע מה עכרתנו, יעכורך ה' ביום הזה" (יהושוע ז, כה)--היום הזה אתה עכור, ואי אתה עכור לעתיד לבוא. אם אינו יודע להתוודות, אומרין לו, אמור תהא מיתתי כפרה על כל עוונותיי. רבי יהודה אומר, אם יודע שהוא מזומם--יאמר תהא מיתתי כפרה על כל עוונותיי, חוץ מהעוון הזה; אמרו לו, אם כן, יהו כל אדם אומרין כן, כדי לנקות את עצמן.

ו, ג רחוק מבית הסקילה ארבע אמות, היו מפשיטין אותו בגדיו. האיש, מכסין אותו מלפניו; והאישה, מלפניה ומאחריה, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרין, האיש נסקל ערום, ואין האישה נסקלת ערומה.

ו, ד בית הסקילה היה גבוה שתי קומות. אחד מן העדים דוחפו על מותניו, ונהפך על ליבו. אם מת בה, יצא; ואם לאו--העד השני נוטל את האבן, ונותנה על ליבו. אם מת בה, יצא; ואם לאו--רגימתו בכל ישראל, שנאמר "יד העדים תהיה בו בראשונה, להמיתו, ויד כל העם, באחרונה" (דברים יז, ז).

ו, ה כל הנסקלין נתלין, דברי רבי אליעזר; וחכמים אומרין, אינו נתלה אלא המגדף והעובד עבודה זרה. האיש, תולין אותו פניו כלפי העם; והאישה, פניה כלפי העץ, דברי רבי אליעזר; וחכמים אומרין, האיש נתלה, ואין האישה נתלית. אמר להם רבי אליעזר, מעשה בשמעון בן שטח שתלה נשים באשקלון; אמרו לו, שמונים אישה תלה, ואין דנין שניים ביום אחד.

ו, ו כיצד תולין אותו: היו משקעין את הקורה בארץ, והעץ יוצא ממנה; ומקיף שתי ידיו זו לזו, ותולה אותו. רבי יוסי אומר, קורה מטה על הכותל, ותולה בה כדרך שהטבחים תולין. ומתירין אותו מיד; ואם לן--עוברין עליו בלא תעשה, שנאמר "לא תלין נבלתו על העץ, כי קבור תקברנו ביום ההוא" (דברים כא, כג). כלומר, מפני מה זה תלוי--מפני שקילל את השם; ונמצא שם שמיים מתחלל.

ו, ז [ה] אמר רבי מאיר, בזמן שאדם מצטער, מה הלשון אומרת--קל אני מראשי, קל אני מזרועי. אם כך אמר הכתוב מצטער אני על דמן של רשעים, קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך. ולא זו בלבד, אלא כל המלין את מתו, עובר עליו בלא תעשה; הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין, אינו עובר עליו. ולא היו קוברין אותם בקברות אבותיהם, אלא שתי קבורות היו מתקנין לבית דין--אחד לנסקלין ולנשרפין, ואחד לנהרגין ולנחנקין.

ו, ח [ו] נתאכל הבשר--היו מלקטין את העצמות, וקוברים אותם במקום. והקרובים באים ושואלים את שלום העדים, ואת שלום הדיינין--כלומר שאין בליבנו עליכם כלום, שדין אמת דנתם. ולא היו מתאבלים; אלא אוננים, שאין אנינה אלא בלב.

א,א דיני ממונות, בשלושה; גזילות וחבלות, בשלושה. נזק וחצי נזק, תשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמישה, האונס והמפתה והמוציא שם רע--בשלושה, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים, המוציא שם רע--בעשרים ושלושה, מפני שיש בו דיני נפשות.

א,ב מכות, בשלושה. עיבור החודש, בשלושה; עיבור השנה, בשלושה, דברי רבי מאיר. רבן שמעון בן גמליאל אומר, בשלושה מתחילין, בחמישה נושאים ונותנין, וגומרים בשבעה; ואם גמרו בשלושה, מעוברת.

א,ג סמיכת זקנים ועריפת העגלה, בשלושה, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר, בחמישה. חליצה ומיאונין, בשלושה. ההקדשות, בשלושה. נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין, בשלושה. הערכים המיטלטלים, בשלושה; רבי יהודה אומר, ואחד מהן כוהן. ובקרקעות, תשעה וכוהן; ואדם, כיוצא בהן.

א,ד דיני נפשות, בעשרים ושלושה. והרובע והנרבע, בעשרים ושלושה--שנאמר "והרגת את האישה, ואת הבהמה" (ויקרא כ,טז), ואומר "ואת הבהמה, תהרוגו" (ויקרא כ,טו). שור הנסקל, בעשרים ושלושה--שנאמר "השור, ייסקל, וגם בעליו, יומת" (שמות כא,כט), כמיתת הבעלים כן מיתת השור. הארי, והדוב, והנמר, והברדלס, והנחש--מיתתן בעשרים ושלושה; רבי אליעזר אומר, כל הקודם להורגו, זכה; רבי עקיבה אומר, מיתתן בעשרים ושלושה.

א,ה אין דנין לא את השבט, ולא את נביא השקר, ולא את כוהן גדול, אלא בבית דין של שבעים ואחד. אין מוציאין למלחמת הרשות, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין סנהדריות לשבטים, אלא בבית דין של שבעים ואחד. אין מוסיפין על העיר ועל העזרות, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין עיר הנידחת, אלא על פי בית דין של שבעים ואחד; ואין עושין עיר הנידחת בספר, ולא שלוש עיר הנידחת, אבל עושין אחת או שתיים.

א,ו סנהדרי גדולה הייתה של שבעים ואחד, וקטנה של עשרים ושלושה. מניין לגדולה שהיא של שבעים ואחד: שנאמר "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" (במדבר יא,טז), ומשה על גביהן--הרי שבעים ואחד; רבי יהודה אומר, שבעים. ומניין לקטנה שהיא של עשרים ושלושה: שנאמר "ושפטו, העדה . . . והצילו העדה" (במדבר לה,כד-כה), עדה שופטת ועדה מצלת--הרי עשרים. ומניין לעדה שהיא עשרה--שנאמר "עד מתיי, לעדה הרעה" (במדבר יד,כז), יצאו יהושוע וכלב. ומניין להביא עוד שלושה, ממשמע שנאמר "לא תהיה אחרי רבים, לרעות" (שמות כג,ב): שומע אני שאומר היה עימהם לטובה, אם כן למה נאמר "אחרי רבים--להטות" (שם)--לא כהטותך לטובה, הטותך לרעה; הטותך לטובה על פי אחד, ולרעה על פי שניים. אין בית דין שקול, מוסיף עליהם עוד אחד--הרי עשרים ושלושה. וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין, מאה ועשרים; רבי נחמיה אומר, מאתיים ושלושים, כדי שרי עשרות.

מסכת סוכה פרק ג

גא, לולב הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. נקטם ראשו, נפרצו עליו--פסול; נפרדו עליו, כשר. רבי יהודה אומר, יאגדנו מלמעלן. וציני הר הברזל, כשרות. וכל לולב שיש בו שלושה טפחים, כדי לנענע בו--כשר.

גב, הדס הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. נקטם ראשו, נפרצו עליו, או שהיו ענביו מרובות מעליו--פסול; ואם מיעטן, כשר. ואין ממעטין ביום טוב.

גג, ערבה גזולה ויבשה, פסולה. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסולה. נקטם ראשה, נפרצו עליה, והצפצפת--פסולה. כמושה, או שנשרו מקצת עליה, ושל בעל--כשרה.

גד, רבי ישמעאל אומר, שלושה הדסים ושתי ערבות ולולב אחד ואתרוג אחד--אפילו שניים קטומין, ואחד שאינו קטום; רבי טרפון אומר, אפילו שלושתן קטומין. רבי עקיבה אומר, כשם שלולב אחד ואתרוג אחד, כך הדס אחד וערבה אחת.

גה, אתרוג הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. של ערלה, פסול. של תרומה טמאה, פסול. ושל טהורה, לא ייטול; ואם נטל, כשר. של דמאי--בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין. של מעשר שני בירושלים, לא ייטול; ואם נטל, כשר.

גו, עלת חזזית על רובו, ניטלה פטומתו, ניקב, נקלף, נסדק, חסר כל שהוא--פסול; עלת חזזית על מיעוטו, ניטל עוקצו, ניקב ולא חסר כל שהוא--כשר. אתרוג הכוש, פסול. הירוק ככרתן--רבי מאיר מכשיר, ורבי יהודה פוסל.

גי, שיעור אתרוג קטן--רבי מאיר אומר, כאגוז; רבי יהודה אומר, כביצה. והגדול--כדי שיאחז שניים בידו אחת, דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר, אפילו בשתי ידיו.

גח, אין אוגדין את הלולב אלא במינו, דברי רבי יהודה; רבי מאיר אומר, אפילו במשיחה. אמר רבי מאיר, מעשה באנשי ירושלים, שהיו אוגדין את לולביהן בגימונות של זהב. [ט] ובאיכן היו מנענעין: ב"הודו לה" (תהילים קיח, א; תהילים קיח, כט) תחילה וסוף, וב"אנא ה', הושיעה נא" (תהילים קיח, כה), כדברי בית הלל; בית שמאי אומרים, אף ב"אנא ה', הצליחה נא" (שם). אמר רבי עקיבה, צופה הייתי ברבן גמליאל וברבי יהושוע, שכל העם מטרפין את לולביהם, והם לא ניענעו אלא ב"אנא ה', הושיעה נא" בלבד. מי שבא בדרך, ולא היה בידו לולב--כשייכנס לביתו, ייטול על שולחנו. ואם לא נטל בשחרית--ייטול בין הערבים, שכל היום כשר ללולב. [ן] מי שהיה עבד או אישה או קטן מקרין אותו, עונה אחריהם מה שהם אומרים; ותהי לו מארה. ואם היה גדול מקרא אותו, עונה אחריו הללו יה.

ג,ט [יא] מקום שנהגו לכפול, יכפול; לפשוט, יפשוט. לברך אחריו, יברך. הכול כמנהג המדינה. הלוקח לולב מחברו בשביעית--נותן לו אתרוג מתנה, שאינו רשאי ליקחו בשביעית.

ג,י [יב] בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה, זכר למקדש; ושיהא יום הנף, כולו אסור.

ג,יא [יג] יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת; וכל אחד ואחד מכיר את שלו, ונוטל--מפני שאמרו, אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג, בלולבו של חברו. ובשאר כל ימות החג, יוצא אדם ידי חובתו, בלולבו של חברו.

ג,יב [יד] רבי יוסי אומר, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת--שכח והוציא את הלולב לרשות הרבים--פטור, מפני שהוציאו ברשות. [טו] מקבלת אישה מיד בנה ומיד בעלה, ומחזרת למים בשבת. רבי יהודה אומר, בשבת מחזירין, וביום טוב מוסיפין, ובמועד מחליפין. וכל קטן שיש בו דעת לנענע, חייב בלולב.